

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Медичний інститут

Методичні вказівки

Для підготовки до практичних занять

з теми 20 **«Соціальний захист людини як система. Пріоритетні напрямки соціального захисту».**

із дисципліни **«Системи охорони здоров'я. Основи медичної та соціальної політики» (модуль 2)**

для студентів 2 курсу

спеціальності 229 «Громадське здоров'я»

денної форми навчання

Суми

Сумський державний університет

2020

Методичні вказівки з теми 20 «Соціальний захист людини як система. Пріоритетні напрямки соціального захисту.» для самостійної підготовки до практичних занять із дисципліни «Системи охорони здоров'я. Основи медичної та соціальної політики» / укладачі: В.А Сміянов., О.І Сміянова. – Суми: Сумський державний університет, 2020. -.

Кафедра громадського здоров'я

Тема 20. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЛЮДИНИ ЯК СИСТЕМА. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ.

Соціальний захист – це система законодавчих, економічних, соціальних, психологічних гарантій, які створюють рівні умови працездатним громадянам для покращення добробуту за рахунок особистого трудового вкладу в конкретних умовах, а непрацездатним та вразливим категоріям населення – перевагу в користуванні суспільними фондами споживання, матеріальну підтримку.

Метою соціального захисту є:

- надання кожному члену суспільства можливості реалізувати свої здібності, розвиватися, удосконалюватися;
- підтримання стабільності в суспільстві, попередження соціальної напруженості.

Соціальний захист як один з напрямів соціальної політики, спрямований на забезпечення певного рівня соціальної безпеки кожному члену суспільства. Соціальна безпека забезпечує стійке існування соціальної системи, що передбачає зменшення, пом'якшення наслідків національних протиріч, тероризму, політичних помилок діяльності партій та рухів, порушення прав людини, погіршення навколишнього середовища та умов існування людини.

Дослідження мети соціального захисту потребує формування у рамках соціальної політики якісної системи соціальних послуг. Соціальна послуга – це суспільне благо, комплекс заходів, які здійснюються державою або певними установами з метою підтримки або поліпшення життя людини. Соціальні послуги надаються за умов порушення нормального життя, а саме інвалідності, часткової втрати рухомої активності, самотності, сирітства, відсутності роботи та житла, малозабезпеченості, стихійного лиха, негативних відносин у родині. Соціальні послуги, в першу чергу, виконують економічну функцію у суспільстві, тобто забезпечують відтворення особистості – її формування та розвиток.

Соціальні послуги можуть бути:

- платними та безкоштовними;
- які надають державні та недержавні інститути.

Розрізняють дві основні форми соціальних послуг:

1. **Матеріальна допомога** у грошовій або натуральній формі;
2. **Соціальне обслуговування** шляхом надання медичних, освітніх, педагогічних, побутових, інформаційних, консультаційних послуг та послуг з працевлаштування, задоволення потреб, профорієнтації, реабілітації та ін..

Соціальний захист можна розглядати як:

- соціальний інститут;
- державну управлінську організаційну систему;
- діяльність з соціальної захищеності конституційних законодавчо-встановлених прав та свобод людини.

Необхідність соціального захисту як системи викликають наступні явища, що супроводжують життя людини:

- хвороба;
- старість;
- інвалідність;
- материнство;
- смерть годувальника;
- утримання сім'ї ;
- безробіття;
- нещасні випадки на виробництві.

Соціальний захист передбачає соціальне забезпечення, соціальну допомогу, соціальну підтримку.

Соціальне забезпечення – система заходів, що спрямовані на поліпшення умов життя населення, яке з різних причин перебуває у гіршому становищі ніж переважна більшість суспільства.

Соціальна допомога – система заходів по сприянню, підтримки послуг, що надаються певним групам населення соціальними службами, з метою пом'якшення або подолання труднощів адаптації в суспільстві або підтримки соціального статусу.

Соціальна підтримка – система заходів по наданню допомоги населенню, яке опинилося у важкому економічному становищі, шляхом надання необхідної інформації, фінансових коштів, пільг можливості навчання та ін..

Соціальний захист має подвійну спрямованість, тобто запобігання ситуаціям, що можуть погіршити умови та рівень життя людини; та підтримка осіб, що опинилися у скрутному становищі.

Система соціального захисту включає в себе активні та пасивні заходи (або методи) і базується на наступних принципах:

- диференційований підхід до різних верств населення;
- комплексність гарантій та соціальних норм;

- інтегрованість системи, тобто соціальний захист повинен діяти на рівні держави, регіону, трудового колективу;
- зростання ролі особистих доходів у підвищенні рівня життя населення та його захищеності.

До **активних заходів** у системі соціального захисту відносять стимулювання активності людини, в тому числі трудової; недопущення ситуацій, що погіршують рівень життя конкретної людини. В цьому випадку система соціального захисту включає програми зайнятості, охорони здоров'я, соціального страхування та інші, тобто виконує превентивну або запобіжну функцію. Сутність її полягає у захисті особи та її сім'ї від втрат доходів, що пов'язано з безробіттям, старінням, хворобою, смертю; та поліпшенні добробуту через діяльність соціальних служб, економічну допомогу на виховання дітей.

Пасивні заходи пов'язані з реалізацією соціальним захистом лікувально-реабілітаційної функції, тобто допомоги людям, котрі опинилися у скрутній життєвій ситуації. Підтримка надається у вигляді соціальної допомоги і є адресною.

Можна виділити дві системи соціального захисту:

- **державну**, яка передбачає диференційований підхід та соціальну турботу держави, в першу чергу, про вразливі версти населення;
- **приватну**, яка передбачає відповідальність кожної людини за себе та свою родину на основі активного трудового життя, достатніх та ефективних особистих заощаджень.

Основні напрями соціального захисту:

- політика на ринку праці;
- політика оплати праці;
- сімейна політика;
- гендерна політика;
- соціальній захист інвалідів;
- соціальне обслуговування осіб похилого віку;
- боротьба з бідністю;
- соціальна допомога.

Механізм реалізації або забезпечення соціального захисту включає:

- 1) систему правових норм відповідного напрямку;
- 2) правоохоронні органи;

- 3) державні, регіональні, місцеві органи, які надають матеріальну та організаційну допомогу тим, хто її потребує;
- 4) профспілки та інші громадські організації, які захищають права та інтереси різноманітних верств населення;
- 5) засоби масової інформації;
- 6) інституційну систему надання безкоштовних пільгових медичних, освітніх та інших послуг.

Система соціального захисту може бути реалізована у двох основних формах – грошовій (пенсії, допомоги) та натуральній (послуги).

Висновки

Таким чином, соціальний захист включає наступні елементи:

- державні гарантії в оплаті праці;
- утримання непрацездатних, малозабезпечених, сімей з дітьми;
- державні гарантії у сфері зайнятості, підготовки та перепідготовки кадрів;
- компенсація збитків за умов реформи цін;
- індикація грошових доходів населення;
- захист споживачів.

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність соціально-економічної категорії «соціальний захист».
2. В чому полягає необхідність соціального захисту в умовах ринкової економіки?
3. В чому виявляється взаємозв'язок категорій «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальна допомога» та «соціальна підтримка»?
4. Які елементи включає в себе соціальний захист?
5. Чому соціальний захист розглядається як складова соціальної політики? Відповідь обґрунтуйте.
6. Дайте характеристику основним формам соціального захисту.
7. Назвіть методи соціального захисту населення.
8. Назвіть функції та принципи соціального захисту населення.
9. За якими напрямками здійснюється соціальний захист в умовах ринкової економіки?
10. Яку роль відіграє держава у системі соціального захисту населення?

11. Розкрийте сутність ринку соціальних послуг.
12. Що може бути загрозою соціальній безпеці людини? Розкрийте зміст можливих небезпек.
13. В чому суть принципу соціальної справедливості у системі соціального захисту населення?
14. Назвіть основні організаційно-правові органи соціального захисту та дайте їх характеристику.

Література

1. Конституція України.
2. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2014. – 491 с.
5. Социальная работа: теория и практика: учеб. пос. / Отв. ред. Е.И. Холостова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 427 с.
6. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: Навч. посіб. – Львів: Вид-во ЛРІДУ УАДУ, 2013. – 178 с.
7. Шевчук П. Соціальна політика. – Львів: Світ, 2015.